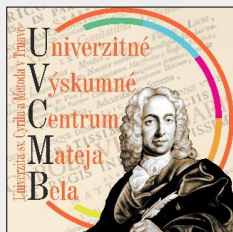
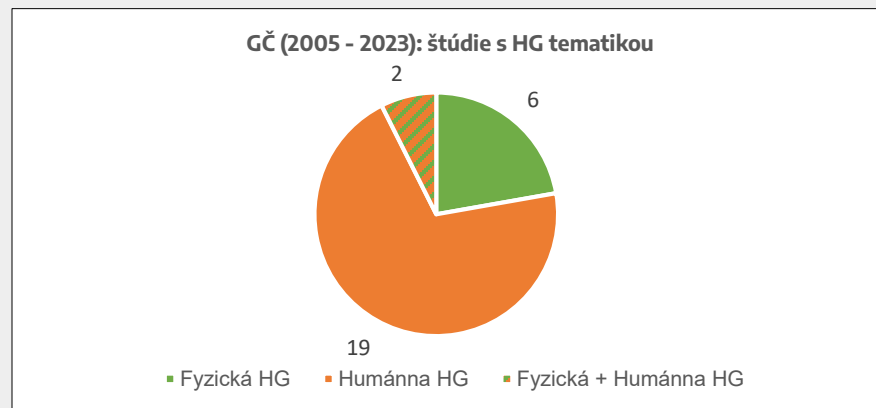
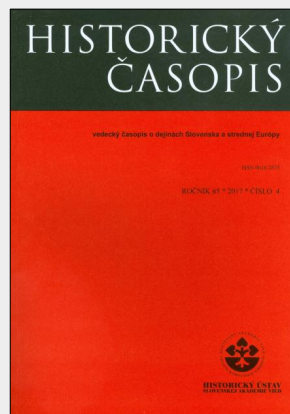

Historická geografia a environmentálne dejiny na Slovensku v prvej štvrtine nového milénia

Peter Chrastina - Michal Ďurčo

ÜcmFF

Motívy

- Vznik, vývoj, edukácia a potenciál HG na Slovensku:
 - CHRASTINA, P. (2005): [Historická geografia na Slovensku: minulosť, súčasnosť a perspektívy](#). In *HG 33*. Praha : HiÚ AVČR, 2005, s. 420-432.
 - TOMEČEK, O. (2007): [Poznámky k vývoju a aktuálnemu stavu historickogeografického výskumu na Slovensku](#). In *HG 34*. Praha : HiÚ AVČR, 2007, s. 21-43.
- Aký je stav výskumu a výučby HG a environmentálnych dejín (ED) na Slovensku v prvej štvrtine druhého milénia?

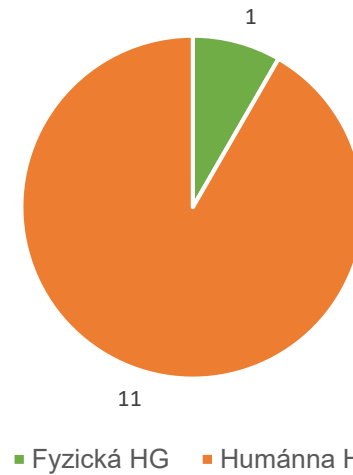
Ciele

- Rešerš článkov v databázovaných časopisoch + analýza študijných plánov VŠ → sonda do bádania v HG a edukácie danej disciplíny po r. 2005 ([historická](#) vs [geografická veda](#)).
- Náčrt vývoja špecializácie ED v slovenskej historiografii.

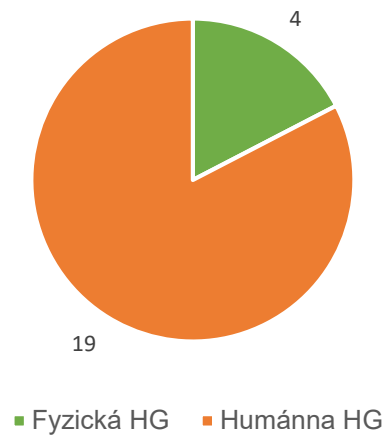
Bádanie v HG a edukácia disciplíny na VŠ – história

- HG výskum = 2 databázované časopisy (2005 – 2023):
 - *Historický časopis* (HČ, ISSN 0018-2575): CC, IF 0,1, SCOPUS Q4;
 - *Studia Historica Nitriensia* (SHN, ISSN 1338-7219): SCOPUS, Q2.
- Počet štúdií s HG tematikou: 12 HČ vs 23 SHN.
 - prevažuje humánna HG → 91 % HČ vs 79 % SHN → HG obyvateľstva a sídiel + Hospodárska a kultúrna HG;
 - sporadicky (SHN) politická HG + sociálna a behaviorálna HG.
- Témy:
 - HČ → vznik a vývoj osídlenia, kolonizácie, cestná sieť + mýto a i.;
 - SHN → väčšia rozmanitosť príspevkov (vrátane fyzickej HG), napr. historický land use, vnímanie krajiny človekom, komunikácie (vrátane ich modelovania, resp. 3D vizualizácií) atď.
- Edukácia HG (analýza ŠP VŠ, akademický rok 2023 – 2024):

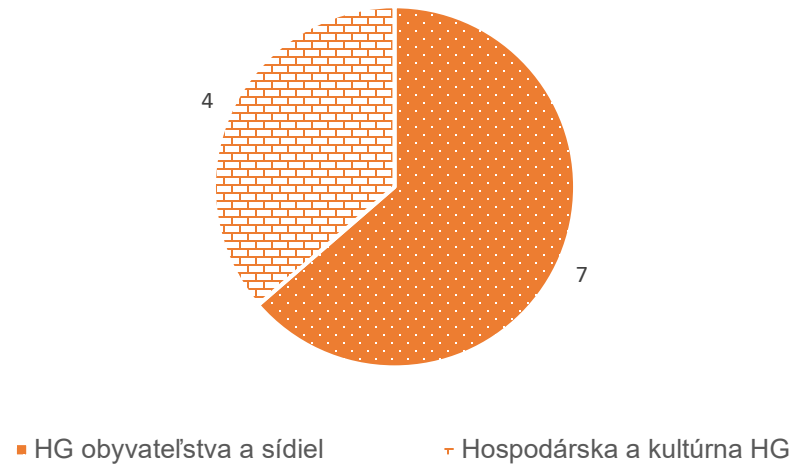
HČ (2005 - 2023): štúdie s HG tematikou

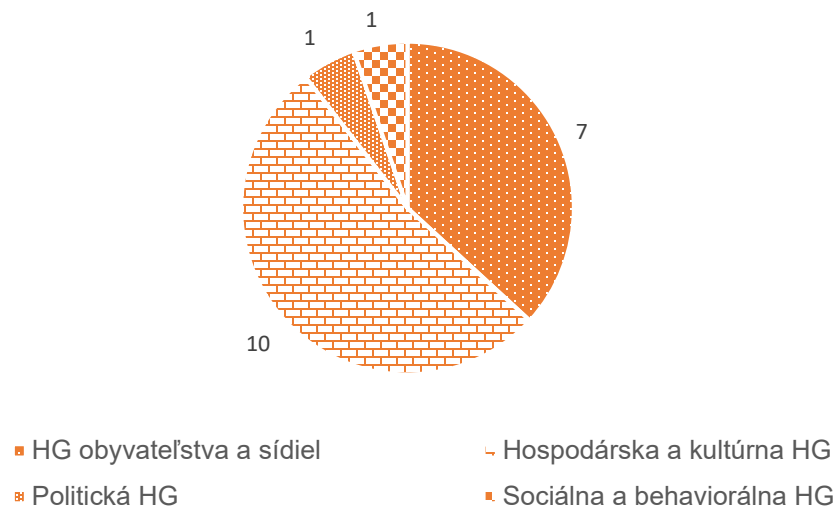
SHN (2005 - 2023): štúdie s HG tematikou

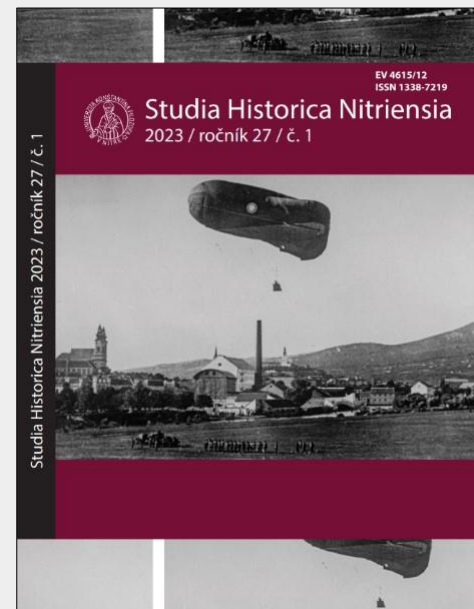
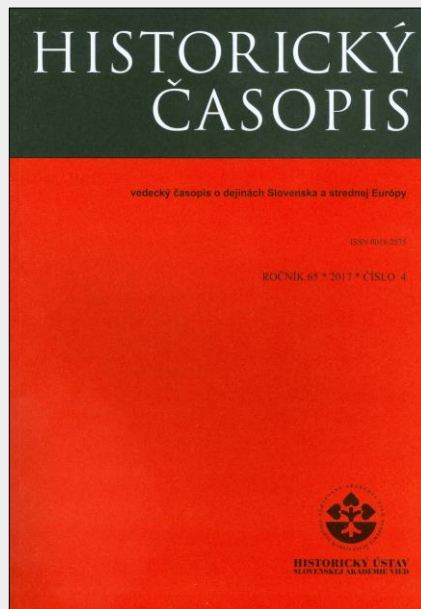
HČ (2005 - 2023): Humánna HG - rozdelenie štúdií podľa subdisciplín

SHN (2005 - 2023): Humánna HG - rozdelenie štúdií podľa subdisciplín

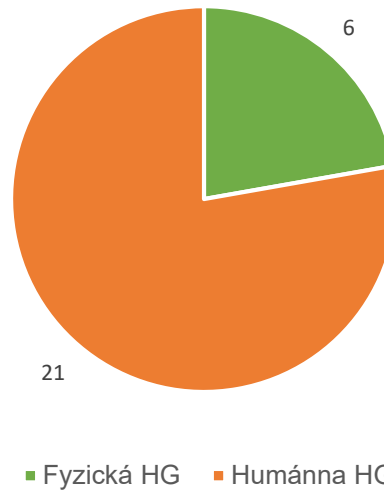
VŠ	fakulta pracovisko	ŠP	stupeň štúdia	názov disciplíny	PP	PVP	VP	vyučujúci
UK Bratislava	FF Katedra archívnictva a muzeológie	archívnictvo, muzeológia a digitalizácia kultúrneho dedičstva	II.	Základy PVH 4 (historická geografia a historická demografia)		x		Mgr. Ján Valo, PhD.
	FF Katedra slovenských/ všeobecných dejín	história	I.	Historická geografia pre historikov	x			PhDr. Lukáš Rybár, PhD. prof. Mgr. Martin Homza, PhD Mgr. Daniela Hrnčiarová, PhD. doc. Mgr. Vincent Múcska, PhD. Mgr. Daniela Rošková, PhD. PhDr. Eva Benková, PhD. prof. PhDr. Roman Holec, DrSc.
			II.	Historická kartografia pre historikov		x		Mgr. Ján Valo, PhD.
	PdF Katedra histórie a didaktiky dejepisu	učiteľstvo histórie v komb.	I.	Historická geografia		x		Mgr. Pavol Makyna, PhD.
Trnavská univerzita	FF Katedra histórie	história	I.	Základy historickej geografie	x			Mgr. Michal Franko, PhD.
				Historická kartografia		x		
				Topografia stredovekého Uhorska		x		
		učiteľstvo histórie v komb.	I., II.	Historická kartografia		x		Mgr. Peter Labanc, PhD.
			I., II.	Topografia stredovekého Uhorska		x		Mgr. Peter Labanc, PhD.
UCM Trnava	FF Katedra historických vied a stredoeurópskych štúdií	história a aplikovaná história v kyberpriestore	I.	Historická geografia	x			prof. RNDr. Mgr. Peter Chrastina, PhD.
				Rozprávané historické krajiny		x		
				Zmeny historickej krajiny				
		učiteľstvo histórie v komb.	II.	Vedomosti Mateja Bela		x		prof. RNDr. Mgr. Peter Chrastina, PhD.
			I.	Historická geografia	x			
			I.	Zmeny historickej krajiny		x		
			II.	Vedomosti Mateja Bela		x		
		pomocné vedy historické	III.	Výskum temporálnych zmien krajiny (pramene, metódy, aplikácia v historickej vede)		x		prof. RNDr. Mgr. Peter Chrastina, PhD.
UKF Nitra	FF Katedra histórie	história	I.	Historická geografia	x			prof. PhDr. Peter Ivanič, PhD.
		medziodborové št. (Hi –)	I.	Historická geografia		x		prof. PhDr. Peter Ivanič, PhD.
KU Ružomberok	FF Katedra histórie	história	I.	Historická geografia		x		Mgr. Miroslav Huťka, PhD.
			II.	Osídlenie Slovenska v stredoveku		x		
		angl. a amerikanistika - Hi	I.	Historická geografia		x		Mgr. Miroslav Huťka, PhD.
		filozofia - Hi	I.	Historická geografia		x		Mgr. Miroslav Huťka, PhD.
		učiteľstvo histórie v komb.	I.	Historická geografia				Mgr. Miroslav Huťka, PhD.
UMB Banská Bystrica	FF Katedra histórie	história	II.	Historická geografia	x			PhDr. Oto Tomeček, PhD.
		učiteľstvo histórie v komb.	II.	Historická geografia	x			PhDr. Oto Tomeček, PhD.
		stredoeurópske historické štúdiá	II.	Historická geografia Slovenska v stredoeurópskom kontexte	x			PhDr. Oto Tomeček, PhD.
		slovenské dejiny	III.	Historická geografia a demografia pre historikov	x			PhDr. Oto Tomeček, PhD. prof. PhDr. Michal Šmigel, PhD.
PU Prešov	FF Inštitút histórie	história	I.	Historická geografia	x			doc. PaedDr. Patrik Derfiňák, PhD.
UPJŠ Košice	FF Katedra histórie	história	I.	Historická geografia	x			Mgr. Nikola Regináčová, PhD.
		medziodborové št. (Hi –)	I.	Historická geografia		x		Mgr. Nikola Regináčová, PhD.

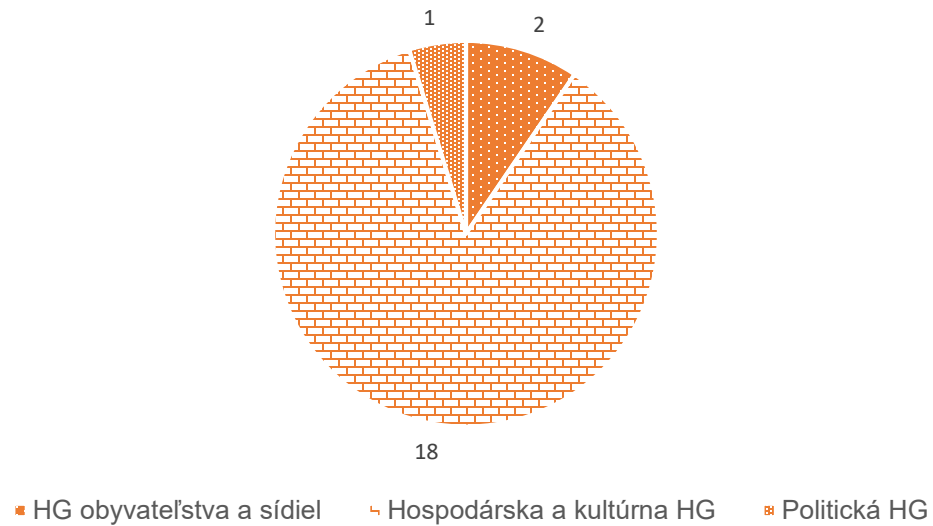
Bádanie v HG a edukácia disciplíny na VŠ – geografia

- HG výskum = 2 databázované časopisy (2005, resp. 2007 – 2023):
 - *Geografický časopis* (GČ, ISSN 0016-7193): SCOPUS Q3;
 - *Geographia Cassoviensis* (GC, ISSN 1337-6748): SCOPUS Q3.
- Počet štúdií s HG tematikou: 27 GČ vs 16 GC.
 - prevažuje humánna HG → 78 % GČ vs 79 % GC → Hospodárska a kultúrna HG;
 - tematické mapy, 3D modely pamiatok a historickej krajiny;
 - GC aj profily osobností HG (F. Bokes, J. Martinka).
- Témy:
 - GČ → historický *land use/land cover* , povodne, erózia v poľnohospodárskej krajine a jej vývoj, rekonštrukcia krajiny.
 - GC → rozmanitosť príspevkov (vrátane fyzickej HG + iné), napr. historický *land use/land cover*, časopriestorové zmeny vodných tokov a ich úpravy.
- Edukácia HG (analýza ŠP VŠ, akademický rok 2023 – 2024):

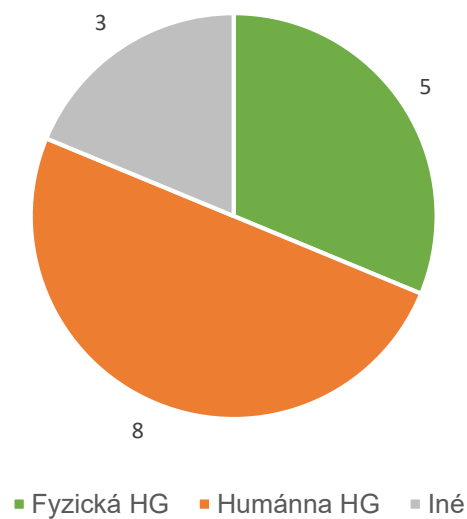
GČ (2005 - 2023): štúdie s HG tematikou

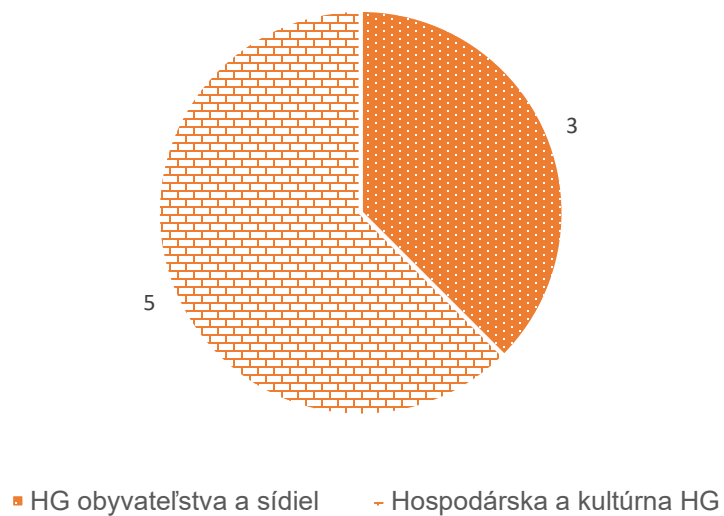
GČ (2005 - 2023): Humánna HG - rozdelenie štúdií podľa subdisciplín

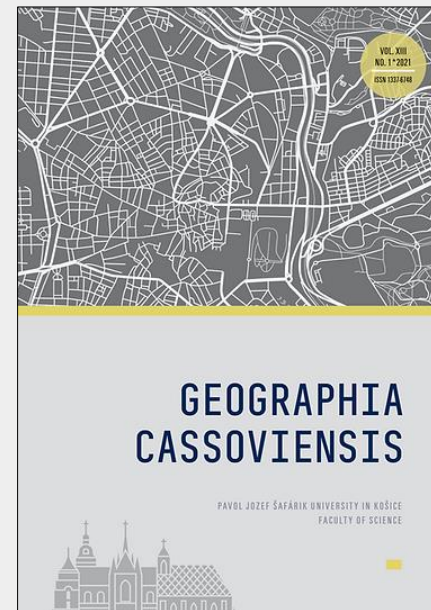
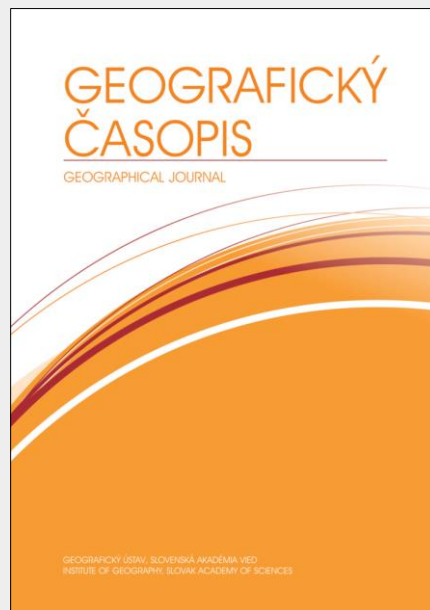
GC (2007 - 2023): štúdie s HG tematikou

GC (2007 - 2023): Humánna HG - rozdelenie štúdií podľa subdisciplín

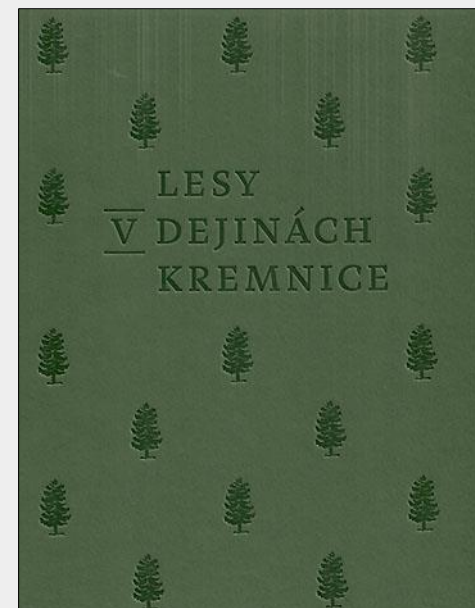
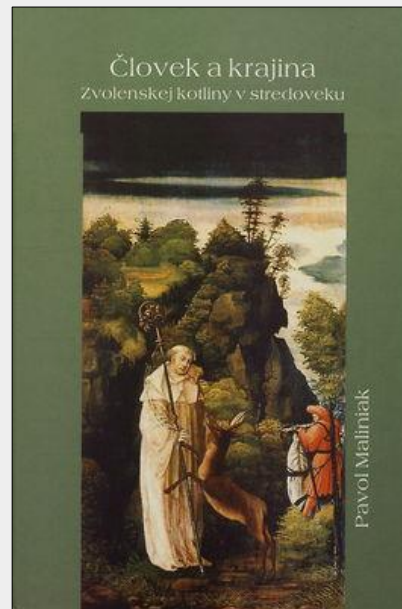
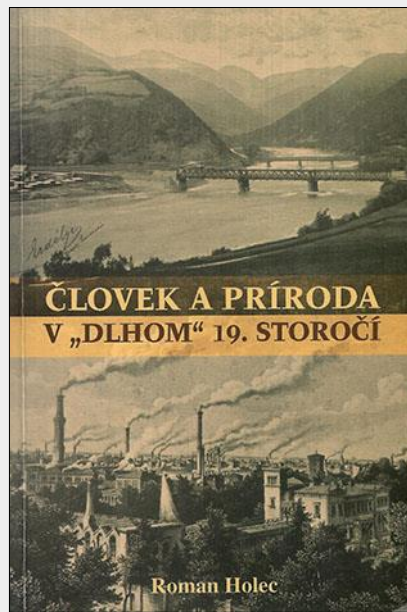
VŠ	fakulta pracovisko	ŠP	stupeň štúdia	názov disciplíny	PP	PVP	VP	vyučujúci
UK Bratislava	PríF Katedra regionálnej geografie a rozvoja regiónov FF Katedra slovenských dejín	geografia, rozvoj regiónov a európska integrácia	I.	Historická geografia	x			doc. RNDr. Daniel Gurňák, PhD.
		ekonomická a politická geografia a demografia	I.	Historická geografia		x		doc. RNDr. Daniel Gurňák, PhD.
		učiteľstvo predmetov Geo - Hi		Historická geografia pre učiteľov			x	doc. RNDr. Daniel Gurňák, PhD.
			I.	Osídlenie Slovenska		x		PhDr. Jakub Palko, PhD.
	PríF Katedra fyzickej geografie a geoinformatiky	fyzická geografia a geoinformatika	I.	Prírodné prostredie v stredoveku		x		
			II.	Kvartérne klimatické zmeny a vývoj krajiny		x		prof. RNDr. Jozef Minár, CSc. doc. Ing. Peter Pišút, PhD. Mgr. Juraj Procházka, PhD.
UMB Banská Bystrica	FPV Katedra geografie a geológie	učiteľstvo geografie (v komb.)	II.	Historická geografia		x		doc. PhDr. et PaedDr. Pavel Hronček, PhD. RNDr. Tibor Madleňák, PhD.
KU Ružomberok	PdF Katedra geografie	učiteľstvo geografie v komb.	I.	Historická geografia		x		PaedDr. Rastislav Čief, PhD.
PU Prešov	FHaPV Katedra geografie a aplikovanej geoinformatiky	geografia a aplikovaná geoinformatika	I.	Geografia kultúr a civilizácií		x		Mgr. Anton Fogaš, PhD.
		učiteľstvo geografie v komb.	I.	Geografia kultúr a civilizácií		x		Mgr. Anton Fogaš, PhD.
		geografia a aplikovaná geoinformatika	II.	Geoekologické aspekty pozemkových úprav v krajine		x		Mgr. Tomáš Pasternák, PhD.
		regionálna geografia a regionálny rozvoj	III.	Kultúrna krajina Slovenska		x		prof. Ing. Jozef Vilček, PhD. prof. RNDr. Eva Michaeli, PhD.
UPJŠ Košice	PríF Ústav geografie	geografia – medziodborové št.	I.					
		geografia a geoinformatika	I.	Krajina a spoločnosť	x			Mgr. Loránt Pregi, PhD. doc. Mgr. Ladislav Novotný, PhD.
			II.	Krajina vo štvrtohorách	x			doc. Ing. Katarína Bónová, PhD. doc. Mgr. Michal Gallay, PhD.
		geografia – UAP	II.	Krajina vo štvrtohorách	x			doc. Ing. Katarína Bónová, PhD. doc. Mgr. Michal Gallay, PhD.

- Moderný výskum v ED na Slovensku prebieha od konca 20. stor.:
 - HOLEC, R. (1991). *Miesto a perspektívy environmentálnej histórie v systéme dejín vied a techniky*. In Veda a technika v dejinách Slovenska 5. Liptovský Mikuláš : b. v., 1991, s. 60-67;
 - (2013 – 2015): projekt VEGA Spoločenské súvislosti ochrany životného prostredia na Slovensku od priemyselnej revolúcie do druhej svetovej vojny → hl. riešiteľ Ľ. Hallon (Odd. dejín vied a techniky HiÚ SAV);
 - (2014): konferencia *Človek a krajina v minulosti (historicko-geografický výskum krajiny a environmentálne dejiny krajiny)* ;
 - (2015): Workshop o ED Česka a Slovenska (Kobylí)
→ CHRASTINA, P. *Environmentálna história na Slovensku: minulosť, súčasnosť (a perspektívy)*;
 - (2017) monotematické číslo časopisu *Forum Historiae* (téma: *Krajina, príroda a životné prostredie v minulosti*) → Sekcia environmentálnych dejín SHS (predseda K. Hollý, od r. 2022 M. Ďurčo; 16 členov).

Bádanie v ED a edukácia disciplíny na VŠ

- Bádanie v odbore rozvíjajú historici aj historickí geografi (napr.):
 - ČÍŽOVÁ, J. - ĎURČO, M. (2022): Pozitívna deviácia v Československu v 80. rokoch: Prípád Bratislavského environmentálneho hnutia. In *HC*, 2022, roč. 70, č. 3, s. 461-486.
 - HALLON, L. - SABOL, M. (2019): Slovakia 's economic and political development in the communist regime of post-1948 Czechoslovakia and its environmental context. In *Environmentalism under authoritarian regimes : Myth, Propaganda, Reality*. London; New York : Routledge Taylor Francis Group, 2019, pp. 145-161.
 - HOLEC, Roman (2014): *Človek a príroda v „dlhom“ 19. storočí*. Bratislava : HiÚ SAV, 2014.
 - CHRASTINA, P. – HRONČEK, P. (2018): Poznámky ku konceptualizácii v environmentálnych dejinách na Slovensku. In *SHN*, 2018, roč. 22, č. 2, s. 408-433.
 - KIANIČKA, D. H. (2020): *Lesy v dejinách Kremnice*. Kremnica : Mestské lesy Kremnice, 2020.
 - MALINIÁK, P. (2009): *Človek a krajina Zvolenskej kotliny v stredoveku*. Banská Bystrica : UMB, 2009.
- Edukácia ED (analýza ŠP VŠ, akademický rok 2023 – 2024):

VŠ	fakulta pracovisko	ŠP	stupeň štúdia	názov disciplíny	PP	PVP	VP	vyučujúci
UK Bratislava	FF Katedra slovenských dejín	história	I.	Prírodné prostredie v stredoveku		x		PhDr. Jakub Palko, PhD.
			II.	Človek a krajina raného novoveku		x		PhDr. Eva Benková, PhD.
		medziodborové št. (Hi -)	I.	Prírodné prostredie v stredoveku		x		PhDr. Jakub Palko, PhD.
		učiteľstvo histórie v komb.	I.	Prírodné prostredie v stredoveku		x		PhDr. Jakub Palko, PhD.
			II.	Človek a krajina raného novoveku		x		PhDr. Eva Benková, PhD.
Trnavská univerzita	FF Katedra histórie	učiteľstvo histórie v komb.	I. II.	Človek a príroda v minulosti		x		doc. Mgr. Lucia Nováková, PhD.
UCM Trnava	FF Katedra historických vied a stredoeurópskych štúdií	história a aplikovaná história v kyberpriestore	II.	Dejiny environmentálneho myslenia		x		prof. RNDr. Mgr. Peter Chrastina, PhD.
		učiteľstvo histórie v komb.	II.	Dejiny environmentálneho myslenia				prof. RNDr. Mgr. Peter Chrastina, PhD.
UKF Nitra	FF Katedra histórie	história	II.	Environmentálna história		x		prof. PhDr. Peter Ivanič, PhD.
		UAP história	II.	Environmentálna história		x		prof. PhDr. Peter Ivanič, PhD.

Namiesto záveru

- Prezentovaný príspevok = sonda do problematiky.
- Komplexnejší pohľad na bádanie a edukáciu HG a ED v danom období = rešerš článkov z vybraných periodík historického a geografického zamerania (printové/online), knižné publikácie a grantové projekty.
- Trend vývoja HG na Slovensku v prvej štvrtine nového milénia:
Fénix → *Faust* → ***Narcis*** → ; ED ***Fénix*** → *Faust*

Ďakujeme za pozornosť

prof. RNDr. Mgr. Peter Chrastina, PhD.

Univerzitné výskumné centrum Mateja Bela

Katedra historických vied a stredoeurópskych štúdií FF UCM

Námestie J. Herdu 2, 917 01 Trnava (SK)

e-mail: peter.chrastina@ucm.sk

Mgr. Michal Ďurčo, PhD.

Historický ústav SAV, P. O. Box 198

Klemensova 19, 814 99 Bratislava (SK)

e-mail: michal.durco@savba.sk